

مناسب سازی معماری و شهر سازی برای کودک

نویسنده: باقری

مدرس دانشگاه

(عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلخچی، ایلخچی، ایران) - عضو سازمان نظام مهندسی ساختمان استان آذربایجان شرقی

نیمه خداداد

(مدرس دانشگاه آزاد اسلامی، پیام نور) - عضو سازمان نظام مهندسی ساختمان استان آذربایجان شرقی

سرشناسه: باقری، وحیده، ۱۳۶۲ -

عنوان و نام پدیدآور: مناسب‌سازی معماری و شهرسازی برای کودک

مشخصات نشر: تهران: نوردانش، ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ۱۴۲ ص: مصور (بخشی رنگی)، جدول

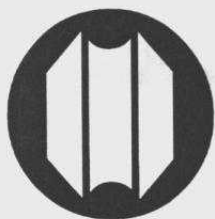
شابک: 978-964-413-054-0

وضعیت فهرست نویسی: فیبای مختصر

یادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.

شناسه افزوده: خداداد، نعیمه، ۱۳۶۳ -

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۵۸۴۵۷

نام کتاب: مناسب‌سازی معماری و شهرسازی برای کودک

مؤلفین: وحیده باقری، نعیمه خداداد

ناشر: انتشارات نوردانش

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴

چاپ: بهاری

صحافی: بهاری

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۳-۰۵۴-۰

قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

فروش آنلاین: www.setadbook.ir

ایمیل: Info@noordanesh-pub.com

مرکز پخش: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی نوردانش

خیابان ۱۶ آذر - روبروی درب غربی دانشگاه تهران - پلاک ۲۴ - تلفن ۶۴۱۷۳۰۸

پیشگفتار

کتابی که پیش رو دارید حاصل علاقه و تحقیق نگارندگان در حوزه معماری و طراحی برای کودکان است. در نگارش این کتاب سعی شده تا حیطه‌های گوناگون مربوط به کودک در حوزه‌ی معماری و شهر دوستدار کودک بیان گردد.

نگارندگان بر خود لازم می‌دانند از زحمات بی‌دریغ و راهنمایی‌های ارزنده آقای دکتر احمد میرزا کوچک خوشنویس نهایت تشکر و قدردانی را ابراز نماید. همچنین از همکاری‌ها و حسن تفاهم نهادهای مرتبط در استان آذربایجان شرقی از جمله باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلخچی و اهر و سازمان نظام‌مهندسی ساختمان استان آذربایجان شرقی گروه تخصصی معماری و شهرسازی سپاسگزاری نماید.

در خاتمه جای دارد از جناب آقای دکتر نادر اسدی (ریاست محترم دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر) و همچنین آقای دکتر بهمن راد (ریاست دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلخچی) و جناب آقای مهندس علیرضا لطفی (رئیس باشگاه پژوهشگران و نخبگان جوان واحد ایلخچی) تشکر خود را ابراز نماییم و نیز کلیه اساتید، معلمان و دانشجویان محترم که در به سرانجام رسیدن این کتاب همفکری و همکاری داشتند. همچنین از آقای محمد صمیمی راد که زحمت طراحی جلد کتاب را بر عهده داشتند صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

فهرست مطالب

۱	فصل اول
۱۲	کودک و خلاقیت
۱۳	اهمیت و ضرورت پرورش خلاقیت
۱۴	تخیل، خلاقیت-کودک
۱۷	پرورش خلاقیت کودکان با ابزار محیط کالبدی
۱۲	فصل دوم
۱۲	الزامات فضایی و زمانی تأثیر متقابل بر کودک
۲۷	مقدمه
۲۸	درک تعامل کودک و فضا
۳۰	شناخت ویژگی‌ها و نیازهای فضایی کودکان
۳۲	مقیاس و کودک
۳۳	تأثیر فضا در رفتار و تأثیر رفتار بر فضا
۳۵	محیط مناسب و کودک
۳۶	سازمان‌دهی دسترسی به فضا در فرآیند خلاقیت
۲۶	فصل سوم
۲۶	درک رنگ و روشنایی بر کودک
۴۰	مقدمه
۴۲	روانشناسی رنگ بر کودک
۴۶	نقش اصلی و پایه‌ای رنگ
۴۷	اصول استفاده از نور و روشنایی طبیعی
۴۸	نقش رنگ در یادگیری کودک
۳۹	فصل چهارم
۳۹	عملکرد طراحی کیفی برای کودکان

۵۲.....	مقدمه
۵۳.....	ارزیابی نیازها و انتظارات کودک از محیط جهت طراحی کیفی:
۵۴.....	کیفیت‌های محیطی
۵۶.....	نظرسنجی و شناخت از کودک در راستای طراحی کیفی
۵۸.....	بررسی آیتم‌های مختلف فضایی در نظرسنجی از کودک:
۵۸.....	محیطی با فضای کافی:
۶۳.....	بررسی شناخت زمانی - مکانی کودک برای مناسب‌سازی طراحی کیفی
۵۲.....	فصل پنجم
۵۲.....	مهدکودک و استانداردهای فضای
۷۲.....	مقدمه
۷۳.....	کودک: تعاریف و مفاهیم
۷۳.....	خصوصیات کودکان ۵ تا ۱۲ سال
۷۴.....	فضای مهدکودک- فضای آموزشی
۷۵.....	بررسی پیشینه موضوع
۷۶.....	آموزش پیش‌دبستانی
۷۷.....	مهدکودک مناسب:
۷۸.....	اصول طراحی مهدکودک
۷۹.....	رنگ:
۷۹.....	روشنایی:
۸۰.....	اصول مکان‌یابی مهدکودک:
۸۱.....	عناصر فضایی مهدکودک:
۸۴.....	مبللمان کودک:
۸۶.....	بخش آموزشی مهدکودک
۸۷.....	بخش کودکان:
۸۷.....	بخش نوباه:
۸۷.....	مقررات بهداشتی در مهدکودک
۸۸.....	مقررات ایمنی در مهدکودک

فصل ششم.....	۷۱
شهر دوستدار کودک	۷۱
مقدمه	۹۲
شهر دوستدار کودک	۹۳
تعریف:.....	۹۳
دلایل ایجاد شهرهای دوستدار کودک	۹۳
پیشینه تحقیق	۹۵
کودک و فضاهای شهری مناسب	۹۹
مؤلفه‌های برنامه‌ریزی برای کودکان:.....	۱۰۰
مؤلفه‌های برنامه‌ریزی با کودکان:.....	۱۰۴
تجزیه و تحلیل	۱۰۹
اصول و مبانی مناسب بازی شهر برای کودکان	۱۱۱
مناسب‌سازی وضعیت حمل نقل	۱۱۲
مناسب‌سازی و روان‌سازی ترافیک	۱۱۳
طراحی و احداث فضای مناسب برای بازی کودک	۱۱۴
بررسی نمونه فضاهای شهری مختص کودکان	۱۱۸
برنامه‌ریزی برای توسعه فضاهای شهری مناسب کودکان	۱۱۹
معیارهای مناسب‌سازی فضای شهری برای کودکان	۱۲۱
نتیجه‌گیری	۱۲۳
 فصل هفتم.....	 ۹۱
معیارهای طراحی فضای بازی کودکان در شهر	۹۱
اصالت بازی و اهمیت آن در رشد کودک	۱۲۶
فضای بازی کودکان	۱۲۷
زمین بازی کودکان	۱۲۸
فضاهای بازی کودکان در ایران و جهان	۱۳۰
 ویژگی‌های زمین‌های بازی طبیعی	 ۱۳۳
تفاوت‌های زمین‌بازی طبیعی و مصنوع	۱۳۶

۱۳۸.....	اثرات زمین‌بازی طبیعی بر آموزش کودکان
۱۴۱.....	نتیجه‌گیری
۱۴۳.....	منابع و مآخذ

فهرست جداول و تصاویر

۱۵.....	جدول ۱-۱: اجزا و عناصر مؤثر در خلّاقیت
۱۷.....	جدول ۱-۲: مراحل رشد کودک
۳۲.....	جدول ۱-۳: نیازهای کودک در فضا بر اساس هرم مازلو
۴۹.....	جدول ۲-۱: اثرات رنگ ادراکات فردی از اشیاء
۵۰.....	جدول ۲-۳: خصوصیات رنگ و کاربرد آن در فضا
۵۵.....	جدول ۴-۱: کیفیت‌های محیطی
۶۴.....	جدول ۴-۲: راهبردهای طراحی معماری کیفی بر اساس سلسله مراتب نیازها
۹۶.....	جدول ۶-۱: بررسی پیشینه موضوع شهردودتدارکودک در ایران و جهان
۱۱۰.....	جدول ۶-۲: فضاهای مورد علاقه از دید کودکان، شهر دوست‌داشتنی
۱۱۱.....	جدول ۶-۳: مؤلفه‌های مؤثر در مناسب‌سازی فضای شهری برای کودکان
۱۱۶.....	جدول ۶-۴: مؤلفه‌ها و شاخص‌های مناسب بودن فضا برای کودکان
۱۳۲.....	جدول ۷-۱: درصد حضور کودکان در فضاهای خارج از خانه
۱۳۲.....	جدول ۷-۲: درصد حضور کودکان در فضاهای مختلف
۱۳۴.....	جدول ۷-۳: فاکتورهای فضای بازی کودکان از دید والدین استرالیایی
۱۳۵.....	جدول ۷-۴: ویژگی‌های زمین‌های بازی طبیعی
۱۳۷.....	جدول ۷-۵: تفاوت‌های زمین‌های بازی طبیعی و مصنوعی
۱۴۲.....	جدول ۷-۶: اصول و معیارهای توسعه فضاهای بازی مناسب برای کودکان

نمودارها

۱۵.....	نمودار ۱-۱: محل تقاطع خلّاقیت
۱۰۹.....	نمودار ۶-۱: فضاهای مورد علاقه کودکان - نمونه موردی: شهر قزوین

تصاویر

۳۳.....	تصویر ۲-۱: تفاوت دامنه دید انسانها در سنین مختلف
---------	--

- تصویر ۴-۱: عدم تفکیک بین اجزای داخلی و خارجی..... ۵۷
- تصویر ۴-۲: ترسیم نمونه همیشگی خانه و الحاق اتاقک..... ۵۷
- تصویر ۵-۱: پلان مهدکودک و تنوع رنگی فضاها..... ۷۹
- تصویر ۵-۲: استفاده از پارتیشن با اشکال مختلف..... ۸۳
- تصویر ۵-۳: استفاده از مبلمان با تنوع رنگی و در ابعاد و مقیاس کودکان..... ۸۵
- تصویر ۶-۱: طراحی شهر موردنظر کودکان..... ۱۰۶
- تصویر ۶-۲: طراحی شهر موردنظر کودکان..... ۱۰۶
- تصویر ۶-۳: شهردوست داشتنی از نگاه کودک نه ساله..... ۱۰۷
- تصویر ۶-۴: نقاشی شهر دوست‌داشتنی یک کودک با استفاده از مسیرهای جذاب..... ۱۰۸
- تصویر ۶-۵: نقاشی یک کودک از شهری که در آن زندگی می‌کند..... ۱۰۸
- تصویر ۶-۶: نقاشی همان کودک که از شهر مورد علاقه خود ترسیم می‌کند..... ۱۰۸
- تصویر ۶-۷: مناسب‌سازی وضعیت حمل‌ونقل برای کودکان..... ۱۱۳
- تصویر ۶-۸: مناسب‌سازی زمین‌سازی ترافیک..... ۱۱۴
- تصویر ۶-۹: طراحی و ایجاد فضای بازی مناسب..... ۱۱۵
- تصویر ۷-۱: استفاده از عناصر طبیعی مانند شیب زمین در طراحی زمین‌بازی..... ۱۳۴
- تصویر ۷-۲: استفاده از عناصر موجود در طبیعت..... ۱۳۵
- تصویر ۷-۳: استفاده از آب در طراحی زمین‌بازی..... ۱۳۹
- تصویر ۷-۴: استفاده از شیب زمین در طراحی زمین‌بازی..... ۱۳۹

مقدمه

کودکان، عامل پیوند نسل‌های گذشته و آینده در هر جامعه محسوب می‌شوند. توجه به ایجاد محیطی مناسب برای رشد کودک و آشنایی با نیازهایش زمینه رشد صحیح شخصیتی و تربیتی او را به‌عنوان نسل سالم فردا، فراهم می‌آورد؛ بنابراین سؤال این است آیا معماران و شهرسازان قادر هستند فضاهایی را طراحی کنند که کالبد آن به ارتقاء خلاقیت و کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی و درونی افراد کمک کند؟ پاسخ به این سؤال نیازمند درک صحیح عوامل تأثیرگذار بر موضوع، نظیر شناخت کاربران، ابعاد وجودی، نیازهای وی، شناخت محیط و ... است تا ضمن سازمان‌دهی و ترمیم و تحلیل اطلاعات مربوطه بتوان ایده و طرح‌های مناسب عرضه نمود.

بنابراین در ابتدای کتاب حاضر، تلاش شده است تا به خلاقیت و اهمیت پرورش خلاقیت در کودک پرداخته شود و بررسی و تبیین نقش محیط در پرورش خلاقیت کودکان، عوامل محیطی مؤثر بر آن را از منظر صاحب‌نظران موردبررسی و تحلیل قرار دهد تا خواننده به موضوع مهم ذهنیت کودک از فضای زندگی و تأثیرگذاری آن بر کودک را در این فصل و فصول بعدی موردتوجه و کنکاش جدی قرار دهد.

در فصل دوم ابتدا به موضوع مفهوم مکان، فضای تجربه درک کودک از فضا پرداخته و سپس به شناخت ویژگی‌ها و نیازهای فضایی کودکان، که خود شامل چندین قسمت است پرداخته می‌شود و در ادامه مقیاس کودک موردبحث قرار می‌گیرد و توضیح می‌دهد زمانی که در طراحی، مقیاس کودک رعایت می‌شود چگونه آن‌ها احساس تحقق عاطفی کنند و درنهایت، به تأثیر رفتار در فضا و فضا در رفتار و تأثیر متقابل این دو پرداخته و به ترمیم محیط‌های مناسب کودک و سازمان‌دهی دسترسی به فضا در فرآیند خلاقیت برای کودک می‌انجامد.

مهم‌ترین سؤالی که در فصل سوم پاسخ داده می‌شود این است که روانشناسی رنگ و تأثیرات آن بر کودک چگونه است؟ به موضوع جایگاه رنگ در فضا اشاره‌شده و تشریح می‌شود که رنگ‌ها در شخصیت انسان‌ها، بخصوص کودکان تأثیر بسزایی داشته، باعث ایجاد تجربه‌های هیجانی می‌شود و در ادامه به روانشناسی رنگ پرداخته‌شده است و تأثیر انواع رنگ‌ها بر کودک و درنهایت شرایط استفاده نور و روشنایی طبیعی فضای کودک اشاره‌شده و تأثیر رنگ‌بر یادگیری و آموزش کودک مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

در فصل چهارم عملکرد کیفی طراحی برای کودکان موردبررسی قرار می‌گیرد. اولین گام برای پرداختن به عملکرد کیفی کودک، شناخت دقیق آن‌ها در سنین مختلف است. در این راستا،

اطلاعات مربوط به مراحل رشد ذهنی کودکان و همین‌طور شناخت خصوصیات روحی و جسمی وی اهمیت ویژه دارد عملکرد طراحی کیفی، مشخصاتی از محیط ساخت بشر که مسئولیت ویژه‌ای در اجتماع و فعالیت‌هایی که بچه‌ها نیاز دارند، بازی می‌کنند؛ بنابراین در این فصل نقطه نظرات کودکان مورد تفسیر قرار می‌گیرد و دستورالعمل‌های کیفی معماری برای کودکان ارائه می‌شود مجموعه‌ای از عناصر معماری که برای نیاز کودک مهم هست و از نقطه نظرات خود کودکان نتیجه حاصل شده است.

در فصل پنجم کتاب، ضوابط طراحی مهدکودک و استانداردهای فضایی آن مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در ادامه اصول مکان‌یابی و استقرار مهدکودک، عناصر فضایی تشکیل‌دهنده، مقررات بهداشتی و امنیتی آن پرداخته شده است.

در فصل ششم کتاب، بررسی مبانی نظری موجود در باب مناسب‌سازی فضاهای شهر و ایجاد محیط‌های مطلوب برای کودکان و با شناخت مسائل و مشکلات پیش روی، به عوامل و معیارهای مناسب‌سازی فضای شهر برای کودکان پرداخته و راهکارهای متناسب با موضوع ارائه می‌گردد و در نهایت در فصل آخر کتاب معیارهای فضای بازی کودکان در شهر تشریح می‌شود و به موضوع اصالت بازی و اهمیت آن در رشد کودک و نیز به کیفیت فضاهای بازی کودکان در ایران می‌پردازد. پس از آن تفاوت‌های زمین‌بازی طبیعی و مصنوع (تجهیزاتی) مورد توجه قرار می‌گیرد و در نهایت تأثیرات زمین‌های بازی طبیعی بر رشد کیفی آموزش کودکان بیان می‌شود.

گفتنی است در ابتدای هر فصل تعدادی سؤال مطرح شده است که در فصل مربوطه اطلاعات و مطالب آن گنجانده شده و هدف از طرح این سؤالات، آسان کردن خواننده محترم به مواردی است که اهمیت توجه به آن‌ها برای طراحی از اهمیت برخوردار است.

با تمام آنچه ذکر شد ثمره کار خود را خالی از نقص و ایراد نمی‌دانیم و مشتاقانه آماده پذیرش پیشنهادها و نقد اساتید و متخصصین و علاقه‌مندان موضوع هستیم. کارهای کتاب حاضر رفع گردد.

وحیده باقری، نعیمه خداداد

بهار ۱۳۹۴

Bagheri.khodadad@gmail.com